

ЗАМ ТЭЭВРИЙН ОСОЛ, ГЭМТ ХЭРГИЙН ӨНӨӨГИЙН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ, ТҮҮНИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ЗАМУУД

Саяасийгийн Тилеуберди
ДХИС-ийн магистрант

Монгол улсад төр засаг төлөвшин тогтворжихгүй байсаар өнөөдөр замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал хангах асуудалд хөдөлгөөнд оролцогчидоо хэрхэн бэлтгэх, автомашины ашиглалт, түүний найдварт ажиллагаа, замын орчноо сайжруулах гэсэн асуудлуудад анхаарал суларч, түүний сөрөг үр дагавар жилээс жилд өсөн нэмэгдсээр байна. Иймээс зам тээврийн осол, гэмт хэргийн гаралт, хэлбэр, хэмжээ, криминогений тоон үзүүлэлтүүдээс тодорхой харагддаг.

1.Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Улсын хэмжээнд үйлдэгдэж байгаа нийт гэмт хэргийг хүний амь нас, эрүүл мэндийн эсрэг чиглэгдсэн байдлаар нь авч үзвэл тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг ихээхэн хурдацтайгаар өсөн нэмэгдэж байна.

Сүүлийн 10 жилийн судалгаанаас үзэхэд нийт бүртгэгдсэн 206536 гэмт хэргийн улмаас 68777 хүн гэмтсэн байх бөгөөд жилд дунджаар 6978 хүн, хоногт 19 хүн гэмтжээ гэсэн тоон үзүүлэлт байна. Үүнээс замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргээс 12469 хүн гэмтсэн байгаа нь нийт гэмтэгсдийн тоотой харьцуулахад 17,9 хувийг эзлэх ба жилд 1247 хүн, хоногт 3 хүн гэмтээд байгаа юм. Энэ гэмт хэргийн улмаас 17276 хүн нас барсан бөгөөд жилд дунджаар 1728 хүн, хоногт 5 хүн нас барсан гэсэн үзүүлэлт гарч байна. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн улмаас 3513 хүн нас барсан нь бусад гэмт хэргийн улмаас нас барагсдийн тоотой харьцуулахад 20.3 хувийг эзэлж байхад жилд дунджаар 351 (388)¹ хүн буюу хоногт 1 хүн нас барсан байна. Нутаг дэвсгэрийн байдлаар нь авч үзвэл уг гэмт хэргийн улмаас нас барсан хүн 36.0 хувь нь нийслэлд, 64.0 хувь нь орон нутагт бүртгэгдсэн байна.

Тээврийн хэрэгслийн бүртгэгдсэн тоог 2010 оны улсын үзлэг тооллогын мэдээнээс үзэхэд 296800 хүрээд байгаа нь сүүлийн 10 жилд 1.6-2.5 дахин өссөн байх ба нийслэлийн хэмжээнд 168800 тээврийн хэрэгсэл бүртгэгдээд байгаа нь дээрх хугацаанд 2 дахин өссөн дүнг харуулж байна.

Мөн зам тээврийн осол, гэмт хэргийн 78.3 хувь нь жолоочийн буруугаас, 17.5 хувь нь явган зорчигчийн буруугаас, үлдсэн 4.2 хувийг нь бүрэн бус тээврийн хэрэгслээс үүдэн гарсан байна. Жич дурьдахад: Дээрхи тоон хувь илэрхийлэлд хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгсэл, зам-орчноос үүдэн гарч байгаа осол хэрэг тэмдэглэгдэхгүй байгаа нь олон улсын жишиг судалгаатай харьцуулахад хачирхалтай байгаа юм.² Энэ тал дээр төрөөс мэргэжлийн удирдлагаар хангах, туслах, улмаар чиглүүлж, олон улсын жишиг судалгаатай болох бодлого алдагдсан гэж судлаач хүний хувьд үзэж байна.

Монгол улсад үйлдэгдэж байгаа тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргийн улмаас 100 мянган хүнд ногдох нас баралт дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас гаргасан дунджаас 48.6 хувиар, 100 мянган тээврийн хэрэгсэлд ногдох дунджаас 7 дахин их байна.

Замын цагдаагийн газрын статистикийн бүртгэлээс харахад 2010 онд улсын хэмжээнд үйлдэгдсэн зам тээврийн осол, гэмт хэргийн 13,8 хувь /нийслэлд 12,3 хувь/ нь согтууруулах ундааны зүйл хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон байна. Улсын хэмжээнд нийт 24200 жолооч үүнээс нийслэлд 15100 жолооч согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодсон зөрчлийг илрүүлэн 20700 жолоочийн, үүнээс нийслэлд 13200 жолоочийн тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг хасч, 4676 хүнд үүнээс нийслэлд 2418 хүнд захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл ногдуулсан байна.

¹ Доржсүрэнгийн Нямдорж дис.”Монголын автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын болон хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журмын зөрчлүүдтэй холбоотой гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх криминологийн шинж байдал” Москва, 2009 он хуудас 49

² Доржсүрэнгийн Нямдорж дис.”Монголын автотээврийн хэрэгслийн ашиглалтын болон хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журмын зөрчлүүдтэй холбоотой гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх криминологийн шинж байдал” Москва, 2009 он хуудас 50

2011 оны 11 сарын байдлаар Монгол улсын хүн амын 41 орчим хувь нь нийслэл хотод оршин сууж амьдарч байна. Улсын хэмжээнд бүртгэгдсэн нийт тээврийн хэрэгслийн 45 хувь нь нийслэл хотод төвлөрч, 70 гаруй хувь нь зам тээврийн осол, гэмт хэрэг үйлдэгдэж байна.

Гэмт хэрэг, ослын улмаас 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 152 хүн нас барж, 440 хүн хүнд, хөнгөн гэмтэж, 1 тэрбум 916,9 сая төгрөгийн хохирол учирч, нас барсан хүний 61,8 хувь нь орон нутагт, 38,2 хувь нь нийслэл хотод бүртгэгдсэн байна.³

Монгол улсын Засгийн газрын 2006 оны 315 дугаар тогтоолоор баталсан “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх” хөтөлбөр 2007- 2010 онд 2 үе шаттай хэрэгжиж дууссан. Хөтөлбөр хэрэгжсэн хугацаанд улсын хэмжээнд үйлдэгдсэн тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг хэрэг осол, түүний улмаас үүссэн хохирлыг өмнөх 4 жилийн байдалтай харьцуулахад нас барсан хүний тоо 14,2 хувиар, гэмтсэн хүний тоо 21,1 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх асуудал

Дэлхийн даяарчлалын үйл явцад сэтгэл зовинуулж буй шийдвэрлэвэл зохих тулгамдсан асуудлын нэг болох замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал чухлаар тавигдсан цаг үед, 2009 оны 11-р сарын 19-20-ны өдрүүдэд Москва хотноо зохион байгуулагдсан замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын асуудлаарх дэлхийн сайд нарын анхдугаар зөвлөгөөнөөс “Москвагийн тунхаглал”-ыг гарган хүргүүлснээр Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейгаас тогтоол гарган 2011-2020 оныг “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааны 10 жил” болгож дэлхий нийтэд зарлан тунхагласан билээ. ы

Москвагийн тунхаглалд НҮБ, бүс нутгийн болон олон улсын байгууллагууд, улс орнуудын засгийн газарт, тэр дундаа бага болон дунд орлоготой улс орнуудын Засгийн газарт хандаж ирэх 10 жилд хэрэгжүүлбэл зохих үйл ажиллагааны чиглэл, цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлсон юм. Ази Номхон далайн эдийн засаг, нийгмийн комисс /ESCAP/-ын бүс нутгийн замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шинжээч нарын уулзалтыг 2010 оны 09-р сарын 21-23-ны өдрүүдэд Бангкок хотноо зохион байгуулж бүс нутгийн улс орнуудын Засгийн газарт хандаж нэгдсэн зөвлөмж дүгнэлтийг гаргаж “Замын аюулгүй байдлыг хангах талаар 2011-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийг баталсан.

Монгол улсын хувьд 2010.11.17-нд ДХИСургууль /хуучин нэрээр Цагдаагийн академи/, Цагдаагийн ерөнхий газар, Замын цагдаагийн газар, ЦЕГ-ын Мэдээлэл, судалгааны төвөөс хамтран “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тулгамдсан асуудлууд” сэдэвт онол, практикийн бага хурлыг анх удаа зохион байгуулсан нь дээр дурьдсан тунхаглал, хөтөлбөр зөвлөмжүүдийг дэмжин ажиллаж тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргээс үүдэн гарах гэмтэл бэртэл, нас баралт зэргийг бууруулах чиглэлээр Дотоод хэргийн байгууллагуудын хамтын эрдэм шинжилгээний орчинд хийсэн дорвитой алхам болсон юм.

Дээрх хуралд зам тээврийн осол, гэмт хэргийг бууруулах чиглэлээр сургалт, судалгаа явуулдаг Их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний болон практикийн байгууллагын судлаач эрдэмтэд илтгэл тавьж, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох үйл ажиллагаа нь зайлшгүй тулгамдаж байгаа асуудал гэдгийг онцлон тэмдэглэсэн юм. Хуралд тавигдсан илтгэлүүдийг хэлэлцэн тодорхой шийдэлд хүрч Монгол улсын засгийн газарт хандан зөвлөмжүүдийг боловсруулан хүргүүлсэн билээ.

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажлыг улсын хэмжээнд нэгтгэн зохион байгуулж энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг байгууллагуудын ажлын уялдаа холбоог хангах тогтолцоогүй үндэсний стратеги төлөвлөлтгүй зам тээврийн осол хэргийн шалтгаан нөхцлийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй судлаж, бодлого чиглэлийг тодорхойлох чиг үүрэг бүхий Засгийн газрын бүтэц /институци/ байхгүй, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалтай холбоотой мэдээллийг илэрхийлэх үзүүлэлтүүд нэгдмэл бус, олон улсын стандартад нийцээгүй, эрх зүйн орчин оновчтой бус, төрөөс авч хэрэгжүүлсэн төсөл, хөтөлбөрүүдийн үр дүн төдийлөн хангалттай бус байгааг хуралд оролцогчид онцлон тэмдэглэж, төр засаг, мэргэжлийн

³ ЗЦГ-ын гэмт хэргийн бүртгэл судалгаа 2011 он

байгууллага, олон нийтийн зүгээс дараах арга хэмжээг нэн тэргүүнд авч хэрэгжүүлэх тулгамдсан асуудал гэдгийг тодорхойлсон.

Тэдгээрээс замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар онц чухлыг нь дурьдвал: Зам тээврийн осол, хэргийн шалтгаан нөхцөлийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй судалж, авч хэрэгжүүлэх бодлого чиглэлийг тодорхойлох чиг үүрэг бүхий эрдэм шинжилгээний институтийг шинээр байгуулах;

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангуулах чиг үүрэг бүхий төрөл мэргэжлийн боловсон хүчин холбогдох бүх салбарт дутагдалтай байгааг анхааран үзэж, энэ чиглэлийн мэргэжилтнүүдийг гадаадад болон дотоодод бэлтгэх ажлыг хэрэгжүүлэх;

Цагдаагийн байгууллагын алба хаагчаас замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомжийг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд тухайн нөхцөлд тохирсон үйлдэл, шийдвэр гаргаж, үүргээ үр дүнтэй, шуурхай гүйцэтгэх горим стандартыг системчлэн боловсруулж, мэргэжлийн мэдлэг, ажлын ур чадвар, ёс зүйтэй боловсон хүчин бэлтгэн гаргах тогтолцоог бий болгох;

Хүн ам, тээврийн хэрэгслийн тооны эрчимтэй өсөлт, хуулиар хүлээсэн үүргүүдийг харгалзан замын цагдаагийн албыг орон тоо, хүн хүч, техник хэрэгслийн хувьд бэхжүүлэх;

Жолооч бэлтгэх, мэргэжлийн шалгалт авах үйл ажиллагаанд тавигдах стандартыг шинэчлэж, олон улсын жишигт хүргэх; /Шинээр жолооч бэлтгэх, ангилал ахиулах, үнэмлэх олгох шалгалт авахад хүний оролцоог багасгах, боловсронгуй болгох. Үүний тулд гадаад орнуудад хэрэглэгдэж байгаа шалгалтын төвийг нийслэлд бий болгох аймгуудад бүсчлэн байгуулах газар, хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлэх/

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон барилга байгууламж, авто зам, гүүр, тэдгээрийн хиймэл байгууламжийг төлөвлөх, шинээр барих, өргөтгөх, засварлах зэрэг улсын стандартыг боловсронгуй болгож мөрдүүлэх;

Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалтай холбоотой мэдээллийг илэрхийлэх үзүүлэлтүүдийн нэгдмэл байдлыг хангаж, олон улсын стандартад нийцүүлэх; /Зам тээврийн осолд өртөж нас барсан хүний мэдээллийг бүртгэхэд гэмтэл авсанаас хойших 30 хоногийн хугацааг мөрдөх, хөнгөн хэлбэрээр гэмтсэн хүнийг заавал бүртгэх тогтолцоог бий болгох, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг илэрхийлэх тоон үзүүлэлтийг цуглуулах аргачлалыг боловсруулж нэвтрүүлэх гэх мэт/

Согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис, сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэсэн эсэхийг шалгаж тогтоох арга зүйг боловсронгуй болгож, холбогдох байгууллагуудыг шаардлагатай техник тоног төхөөрөмжөөр хангах;

Тээврийн хэрэгслийн оношлогооны чанар, хариуцлагыг дээшлүүлэх тогтолцоог бий болгохын зэрэгцээ зам тээврийн осол, хэрэгт холбогдсон тээврийн хэрэгслийн техникийн байдлыг нарийвчлан шинжлэх, дүгнэлт гаргах лабораториудыг байгуулах;

Замын тэмдэг, тэмдэглэл, гэрэлтүүлэг, хурд сааруулагч, эсрэг урсгалыг тусгаарлах хашлага хайс, явган зорчигчийн гарам, хөдөлгөөнийг зохицуулах ухаалаг систем, хяналтын камер зэрэг техник хэрэгслийн шаардагдах тоо хэмжээг судлан тогтоож, шийдвэрлэх;

Улаанбаатар хотын авто замын сүлжээний зохион байгуулалтыг шинжлэх ухааны үндэслэл, судалгаатайгаар өөрчлөх, шинэчлэн тогтоох, авто зам барих засварлах ажлыг нэгдсэн бодлогоор уялдаатай зохион байгуулах;

Хот суурингийн доторхи болон хот хоорондын нийтийн тээврийн үйлчилгээний салбарыг хөгжүүлэх нэгдсэн бодлого төлөвлөлт бий болгож хөгжүүлэх;

Захиргааны зөрчилд торгуулийг бэлэн бусаар ногдуулах тогтолцоог бүрдүүлэх, зөрчил бүрт торгуулийн зохистой тоо хэмжээг тогтоож мөрдүүлэх зэрэг зөвлөмжүүд нь тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх асуудлууд зайлшгүй болохыг төр засгийн хэмжээнд гарган тавьж байгаа томоохон ажил юм.

Зөвлөмж

Одоогийн байдлаар замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангуулах, зохицуулах асуудлуудыг ганцхан Замын цагдаагийн газрын хариуцан явуулдаг үйл ажиллагаа биш гэдэг ойлголт нэгэнт ард иргэдийн оюун санаанд төлөвшсөн чөлөөт нийгэмд энэ ажил нь бүх нийтийн үйлс болоод байгаа юм.

Хийгдэх ажлуудыг дараах байдлаар хийж гүйцэтгэх нь чухал гэж үзэж байна. Үүнд:

1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр

- Зам, гүүр барих, засварлах, арчлах байгууллагуудын стандарт, үйл ажиллагааг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах стандарт, үйл ажиллагаатай холбож, ажлын уялдаа холбоотой ажиллах шаардлагатай

- Мэргэжлийн байгууллагуудын мэдээлэл судалгаа зөрөөтэй байгаад дүгнэлт хийж, энэ замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр хамтарсан эрдэм шинжилгээний ажил, онол практикийн бага хурал, семинаруудыг бүхий л хүрээнд чанартай, шинэлэг, бүтээлч байдлаар өрнүүлэх

-Жолооч нарын чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор эдийн засгийн болон менежментийн олон талт арга хэмжээнүүдийг зарлан явуулах

-Замын хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгсэл, тэмдэг тэмдэглэгээний ашиглалтанд хяналт тавьж, тэдгээрийн үүрэг гүйцэтгэж байгаа стандартыг шинэчлэх

- Зам дээр хөдөлгөөн зохицуулах эрх бүхий алба хаагч нарын ажил үүргийн хуваарьт шинэчлэл гаргах. Тухайлбал, 2 автомашин шүргэлдсэн жижиг зам тээврийн ослын үед хэргийн газарт бүдүүвч зураг үйлдэхэд заавал офицер байцаагч байх шаардлагагүй, түргэн шуурхай шийдвэрлэхэд тухайн цагт зохицуулагч үйлддэг болгох гэх мэтчилэн

- Замын түгжрэл бий болсон үед түүнийг шинжлэх ухааны онолын үндэстэйгээр зөв зохицуулах ажлыг захиргааны хүрээнд төлөвшүүлэх

-Замын түгжрэлээс үүдэн эрүүл мэндэд нөлөөлөх сөрөг үр дагавар, эдийн засгийн хор хохиролыг шинжлэх ухааны үндэстэй судалгаа хийж, дорвитой арга хэмжээ авах.

2.Сургалтын чиглэлээр

Замын хөдөлгөөн зохицуулах байгууллагын алба хаагч нарын мэргэжил мэдлэгийг дээшлүүлэх, мэргэшүүлэх, шинжлэх ухаан техникийн шинэ дэвшилтэд технологийг тэдэнд зааж сургах мөн ард иргэд, байгууллагад замын хөдөлгөөний нөхцөл байдлыг танилцуулж замын хөдөлгөөний тухай хууль тогтоомжуудыг судлуулж мөрдүүлсэнээр зам тээврийн осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлын үр дүнг дээшлүүлнэ:

- Хөдөлгөөн зохицуулах мэргэжлийн алба хаагч үндсэндээ бэлтгэгдээгүй гэж үзэж болно, учир нь эрх зүйн болон техникийн чиглэлээр замын хөдөлгөөн зохион байгуулах баклавар болон түүнээс дээш боловсролын зэргийн дагнасан сургалттай болох, техникийн их сургууль болон дотоод хэргийн их сургууль дээр мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх анги нээх

- Хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах сургалтын хөтөлбөрүүдийг хөдөлгөөнд оролцогчийн нас болон хууль дүрмийн хүрээнд хүлээх үүрэг хариуцлагаар нь ангилан шинээр боловсруулах;

- Нийтэд чиглэсэн замын хөдөлгөөний хууль дүрмийн сургалт, сурталчилгааны ажлуудыг өргөн хүрээтэй, хүртээмжтэй, тодорхой зорилготой явуулах;

- Хүүхдэд багаас нь замын хөдөлгөөний дүрмийн шат дараалсан мэдлэг олгох, хөдөлгөөнд зөв оролцох дадал эзэмшүүлэх сургалтын тогтолцоог бүрдүүлэх;

- Жолооч бэлтгэх сургалт, давтан сургалтын чанарыг дээшлүүлэх;

- Жолоочийн мэргэжлийн шалгалт авах, жолоодох эрхийн үнэмлэх олгох үйл ажиллагаа, жолоочийн болон зөрчлийн бүртгэлийн системийг олон улсын түвшинд хүргэх;

- Онцгой нөхцөл байдлын үүрэг гүйцэтгэдэг алба хаагчидын \ түргэн тусламж, цагдаа, ОБ-ын алба \ автомашин жолоодох ур чадвар, тэдгээрт зориулагдсан тусгай хөтөлбөр боловсруулан , сургалтын хүндрүүлсэн автодром байгуулан сургалт явуулах,

- Ослын үед хохирогчид эмнэлгийн анхан шатны тусламж үйлчилгээ үзүүлэх мэдлэг дадлагыг бүх насны хүмүүст олгох тогтолцоо, сургалтын бааз бий болгох,

- Техник технологийн дэвшилтэт эрин үед ОХУ, БНХАУ, Казахстан зэрэг улсуудад Замын хөдөлгөөн зохицуулах цагдаагийн захиргааны үйл ажиллагааг, төрийн хэмжээнд зэрэгцээ байдлаар авч үздэг туршлагыг судлах нь зайлшгүй шаардлагатай байна.